

სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის დაფინანსება

გენადი ბაღათურია

(საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი)

რეზიუმე: მსოფლიო პრაქტიკაში არსებობს ფინანსური მექანიზმების საკმარისი რაოდენობა, რომელთა მეშვეობით ხდება სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის დაფინანსება. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან დაფინანსების წყაროებზე დამოკიდებულებით, რომელთაგან მთავარია: სხვადასხვა დონის საბიუჯეტო სახსრები; სახელმწიფო საწარმოებისა და დაწესებულებების სახსრები; სამამულო ეკონომიკის კერძო სექტორის სახსრები.

განხილულია საჯარო და კერძო პარტნიორობის (სკპ) პროექტების დაფინანსებასთან დაკავშირებული საკითხები. შემოთავაზებულია საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსში სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის მოწყობის კონკრეტული წინადადებები.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციები; პარტნიორობა; სახელმწიფო.

შესავალი

სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობა (სკპ) ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად მთელ მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური მექანიზმია. მსოფლიო ბანკი განსაზღვრავს სკპ-ს, როგორც საჯარო და კერძო მხარეებს შორის შეთანხმებას, რომელიც იდება დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვის მიზნით გაფორმებული ინფრასტრუქტურული სერვისების წარმოება-მიწოდებასთან დაკავშირებით და წარმოადგენს საბიუჯეტო დაფინანსების ეფექტიანობის გაზრდის საშუალებას [1]. მისი დახმარებით შესაძლებელია არსებული პრობლემების მოგვარება საჯარო და კერძო სექტორებისთვის მთელი რიგი უპირატესობებით, რომელთაგან მთავარია ხარჯებისა და რისკების გამიჯვნა. სახელმწიფოსთვის ყველაზე სასურველი პროექტის განხორციელების სქემაა დაფინანსება, მშენებლობა, ექსპლუატაცია [2], როცა რისკების უმეტესი ნაწილი კერძო ბიზნესს ეკისრება. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ რისკების ნაწილი (მაგალითად, პოლიტიკური რისკები, კანონმდებლობაში ცვლილებების რისკები, ვალუტის რისკები და ინფლაციის რისკები) სახელმწიფოსთან კვლავ რჩება.

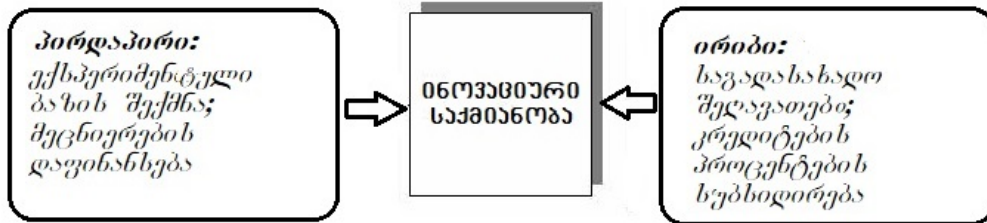
ძირითადი ნაწილი

თავისი პოტენციალის მიუხედავად, შეიძლება გამოიყოს მრავალი ფაქტორი, რომელიც ამუხრუჭებს სკპ-ის პროექტის განხორციელებას. ერთ-ერთი ასეთი ფაქტორია სკპ-ის პროექტების დაფინანსება.

მსოფლიო პრაქტიკაში არსებობს ფინანსური მექანიზმების საკმარისი რაოდენობა, რომელთა მეშვეობით ხდება სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის დაფინანსება. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდება დაფინანსების წყაროებზე დამოკიდებულებით, რომელთაგან მთავარია:

- სხვადასხვა დონის საბიუჯეტო სახსრები;
- სახელმწიფო საწარმოებისა და დაწესებულებების სახსრები;
- სამამულო ეკონომიკის კერძო სექტორის სახსრები;
- საზოგადოებრივი და არაკომერციული სტრუქტურების სახსრები;
- საფინანსო-საკრედიტო დაწესებულებების საკრედიტო რესურსები და სხვ.

აღნიშნულ წყაროებზე დამოკიდებულებით სკპ-ის პროექტებში განისაზღვრება დაფინანსების სქემები (იხ. ნახ), რომელთაგან პრიორიტეტულია საბიუჯეტო და საკრედიტო დაფინანსებები.

ნახ. 1. სახელმწიფოს მიერ ინოვაციური საქმიანობის დაფინანსების მეთოდები

ცხრილში მოყვანილია საზღვარეთის ქვეყნებში სკპ-ის პროექტების დაფინანსების თავისებურებანი [1–7].

სკპ-ის დაფინანსების თავისებურებები საზღვარგარეთის ქვეყნების მიხედვით

ქვეყანა	სკპ-ის პროექტების დაფინანსების დახასიათება
აშშ	განმსაზღვრელ როლს ასრულებს სახელმწიფო, რომლის ლიდერობა წარმოადგენს უმთავრეს ფაქტორს როგორც პროექტის მიღების, ისე მისი რეალიზაციის სტადიებზე; კორპორაციის მესაკუთრის როლში გამოდის სახელმწიფო ან მთავრობის მუნიციპალური ორგანო. სკპ-ის ფორმირებისა და განვითარების საკითხებს განაგებს ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროები.
კანადა	კანადაში სკპ-ის პროექტები, უპირველეს ყოვლისა, რეალიზდება რეგიონულ დონეზე. სახელმწიფო თავის მარეგულირებელ საქმიანობას ასრულებს სამი ძირითადი მიმართულებით: 1) შეიმუშავებს ბიზნესისა და საჯარო ხელისუფლების ურთიერთობის სტრატეგიასა და პრინციპებს; 2) ახდენს ინსტიტუციონალური გარემოს ფორმირებას საპარტნიორო პროექტების დამუშავებისა და რეალიზაციისათვის; 3) უშუალოდ მონაწილეობს სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის ორგანიზაციისა და მართვის საქმეში, ადგენს ამ ურთიერთობების ფორმებსა და მექანიზმებს.
გერმანია	გერმანიაში სახელმწიფოსა და კერძო სექტორს შორის მომსახურების ხარჯებს განკარგავს სახელმწიფო (ფედერალური) მუნიციპალური ორგანოები (კონცესიების შემთხვევაში ეს ევალება მესამე მხარეს). სკპ-ის ფორმირებისა და რეალიზაციის საკითხებით დაკავებულია: ფედერალურ დონეზე – ფედერალური ფინანსთა სამინისტრო, რეგიონულზე – რეგიონული ფინანსთა სამინისტრო; მუნიციპალურ დონეზე – მუნიციპალიტეტის მართვის ორგანოები.

საფრანგეთი	სკპ-ის პროექტების ორგანიზაციითა და მართვით საფრანგეთში დაკავებული სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის განვითარების ცენტრი, რომელიც წარმოადგენს ფინანსთა სამინისტროს სტრუქტურულ ქვედანაყოფს. სკპ-ის ძირითადი ფორმები: კონცესია, საკონტრაქტო ხელშეკრულება, არენდის ხელშეკრულება (ლიზინგი). სკპ-ის დაფინანსების ძირითადი სახეებია სახელმწიფო და კერძო დაფინანსებები.
დიდი ბრიტანეთი	დიდი ბრიტანეთში სკპ-კონტრაქტების დადების ძირითადი ფორმაა „კერძო საფინანსო ინიციატივა“, რომლის დროსაც კერძო ფირმა სახელმწიფოსაგან იღებს შეკვეთას ძირითადი ფონდების შექმნის ან აღდგენის თაობაზე, ასევე გრძელვადიან (20–25 წლით) მომსახურებაზე. დიდი ბრიტანეთის ფინანსთა სამინისტროსთან შექმნილია „ინფრასტრუქტურის დაფინანსების ცენტრი“. სკპ-ის დაფინანსებაში პრიორიტეტულია საფინანსო ხერხი.

განვითარებულ ქვეყნებში (ავსტრია, დანია, ავსტრალია, იზრაიელი, ფინეთი, ესპანეთი, პორტუგალია, ბელგია, საბერძნეთი, ჩრდილოეთ კორეა, ირლანდია, სინგაპური) დარგობრივ ჭრილში, უფრო მეტ დაფინანსებას ღებულობს სკპ-ის ის პროექტები, რომლებიც დაკავშირებულია საავტომობილო გზების მშენებლობასა და რეკონსტრუქციასთან. მეორე ადგილზე, მნიშვნელოვანი დისტანციებით, მოდის ჯანდაცვის დარგები და განათლება. გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში ამასთან ერთად განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება და ინტენსიურად ვითარდება სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის სხვადასხვა ფორმა აგროსამრეწველო კომპლექსში. იმასთან დაკავშირებით, რომ სოციალისტური, გეგმური ეკონომიკის უკონტროლო, ვოლუნტარისტული რღვევის შედეგად საქართველოში მთლიანად მოიშალა ერთ დროს აწეობილი განათლების, მეცნიერებისა და წარმოების სისტემები, რომლებსაც აუცილებლად სჭირდება აღდგენა თანამედროვე რეალიების გათვალისწინებით. დღევანდელ პირობებში აგროსამრეწველო კომპლექსის მდგრადი განვითარებისათვის სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის სფეროში უპირატესობა ენიჭება სახელმწიფო მიზნობრივ პროგრამებსა და ტექნოპარკებს. ტექნოპარკი წარმოადგენს განათლების, მეცნიერებისა და წარმოების თანამედროვე, ყველაზე პერსპექტიულ მიმართულებას. ამიტომ იგი ყველაზე უფრო მისაღებად მიგვაჩნია საქართველოს ეკონომიკის ინოვაციური განვითარებისათვის.

საქართველოში სამეცნიერო სფეროში ჩატარებული უხეირო პრივატიზაციის შედეგად აგროსამრეწველო სექტორში არსებული 14 სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტიდან, რომლებიც თავიანთი მძლავრი ექსპერიმენტული ბაზებით თანამედროვე ტიპის სამეცნიერო ორგანიზაციებს წარმოადგენდნენ, მხოლოდ ერთი სამეცნიერო ორგანიზაცია – კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი გადაურჩა ასეთ პრივატიზაციას. ინსტიტუტი ყოფილ სსრ კავშირში ასრულებდა სათაო სამეცნიერო ორგანიზაციის ფუნქციას ისეთ პერსპექტიულ მიმართულებებში, როგორცაა მეორეული ნედლეულის რესურსების ქიმიისა და ტექნოლოგიების საკითხების შესწავლა; ნატურალური საკვები არომატიზატორების, საღებავებისა და ბიოაქტიური ექსტრაქტების წარმოება. დღეს ეს პროდუქტები წარმოადგენს ყველაზე მოთხოვნად პროდუქტს მსოფლიო ბაზარზე. ინსტიტუტის მიერ დამუშავებული ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვით საქართველოში შესაძლებელია 1,3 მლრდ აშშ დოლარის საქსპორტო პროდუქციის წარმოება. ამასთან დაკავშირებით საწყის ეტაპზე საქართველოს მთავრობამ უნდა აღადგინოს ინსტიტუტის ექსპერიმენტული ბაზა, რათა იქ მოხერხდეს ექსპერიმენტული პროდუქციის წარმოება. მხოლოდ ამ გზით იქნება შესაძლებელი ინვესტორის დაინტერესება და მასთან სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობაზე ინოვაციების სფეროში ხელშეკრულების დადება. სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის ხელშეკრულების საფუძველზე აქ დაინერგება ქვემოთ ჩამოთვლილი ტექნოლოგიები, რომლებიც შემდგომ გავრცელდება ქვეყანაში და არსებული რეზერვების ათვისების საშუალებას მოგვცემს.

1. დასაველეთ საქართველოში გამოუყენებელი რეზერვის მდგომარეობაში რჩება მანდარინის არასტანდარტული ნაყოფები, რომლებიც საერთო მოსავლის 40-45 %-ს შეადგენს. მოსახლეობა არ აბარებს და დაუკრეფელი რჩება მანდარინის როგორც სტანდარტული, ისე არასტანდარტული ნაყოფების მნიშვნელოვანი ნაწილი უკიდურესად დაბალი შესასყიდი ფასების გამო.

დამუშავებული და საწარმოო პირობებში აპრობირებულია მანდარინის ნაყოფებიდან პექტინ-ვიტამინიანი პასტის წარმოების უნარჩენო ტექნოლოგია. ეს ნატურალური დანამატი გამოიყენება უგლუტენო პურ-პროდუქტების საწარმოებლად, რომლის მწვავე დეფიციტს განიცდიც მსოფლიო ბაზარი.

შეიძლება გაწარმოთ 80–100 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების საექსპორტო პროდუქცია, მანდარინის შესასყიდი ფასი კი გავაორმაგოთ;

2. დაუქანგავი ღვინოები განეკუთვნება ნატურალური ღვინოების უმაღლეს კატეგორიას. ბოლო 120 წლის განმავლობაში მეღვინეობის წამყვან ქვეყნებში დიდი მუშაობა ჩატარდა დაუქანგავი ნატურალური ღვინის მისაღებად. აღნიშნული პრობლემის დაძლევა შესაძლებელი გახდა მას შემდეგ, რაც აღდგენილ იქნა დაუქანგავი ღვინის მიღების კოლხური ტექნოლოგია, რომელიც ცნობილი იყო ძველ მსოფლიოში ჩვენი წელთაღრიცხვით X საუკუნეში.

ჩვენ მიერ მოდიფიცირებული კოლხური ტექნოლოგიის საშუალებით შესაძლებელია უმაღლესი ხარისხის დაუქანგავი ღვინის მიღება, რომელსაც მსოფლიო პრაქტიკაში ანალოგი არ მოეძებნება.

დაუქანგავი ღვინის წარმოების ინოვაციური ტექნოლოგიის დანერგვა მნიშვნელოვნად გაზრდის მსოფლიო ბაზარზე მოთხოვნილებას ქართულ ღვინოებზე და პრაქტიკულად გააორმაგებს ღვინის რეალიზაციით მიღებულ შემოსავლებს;

3. გასულ წლებში საქართველო აწარმოებდა დღევანდელი ფასებით 300–350 მლნ დოლარის ღირებულების ყურძნისეული წარმოშობის ალკოჰოლიან სასმელებს. დღეს ეს მაჩვენებელი არ აღემატება 100–200 ათას აშშ დოლარს ძირითადი პროდუქციის – ჭაჭის არყის მდარე ხარისხის გამო. დამუშავებულია ჭაჭის არყის მიღების პრინციპულად ახალი ტექნოლოგია, რომელიც ხელს შეუწყობს ქართული ჭაჭის არყის ხარისხის გაუმჯობესებას, რათა გაუტოლდეს იტალიური გრაპას საუკეთესო ნიმუშებს, რაც მნიშვნელოვნად გაზრდის პოსტ-საბჭოთა სივრცეში და, ზოგადად, მსოფლიოში მასზე მოთხოვნილებას;

4. უნდა აღდგეს ნატურალური საღებავების ადრე არსებული წარმოება. გასულ წლებში ჩვენი ქვეყანა აწარმოებდა 90–100 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების საექსპორტო პროდუქციას – ნატურალურ საღებავებს, რომლებზეც მკვეთრად გაიზარდა მოთხოვნილება მსოფლიო ბაზარზე;

5. ადგილობრივი ნედლეულის რესურსების ათვისება უნდა მოხდეს სოფლის მოსახლეობის უშუალო ჩართვით წარმოების პროცესში, ანუ მოახლეობას უნდა დაურიგდეს დანადგარ-მოწყობილობები ნედლეულისაგან ნახევარფაბრიკატების მისაღებად. მიზნობრივი პროდუქტების წარმოება მოხდება ცენტრალიზებულ ქარხნებში. ამ სქემით ფუნქციონირებს კონიაკის წარმოება საფრანგეთში, ჭაჭის არყისა (გრაპას) – იტალიაში, ეთეროვანი ზეთების წარმოება ავსტრალიაში და ა.შ., ანუ სოფლის მოსახლე ყიდის არა ნედლეულს, არამედ ნახევარფაბრიკატს და ადგილზე, სახლიდან გაუსვლელად იღებს გასამრჯელოს.

იტალიაში ჭაჭის არყის (გრაპას) წარმოებას კურირებს საგანგებოდ შექმნილი გრაპას ეროვნული ინსტიტუტი თავისი ხუთი ფილიალით იტალიის სხვადასხვა რეგიონში. მეცნიერებისადმი თანადგომამ შედეგიც არ დააყოვნა: დღეს იტალია გრაპას წარმოებით ისეთივე შემოსავლებს ღებულობს ბიუჯეტში, როგორც ღვინის რეალიზაციით.

აღსანიშნავია, რომ ჩვენთან ყოველწლიურად დაახლოებით 40 ათასი ტ ჭაჭა იყრება, როცა ინსტიტუტში შექმნილი ინოვაციური ტექნოლოგიებით შეიძლება 120–150 მლნ აშშ

დოლარის ღირებულების საექსპორტო პროდუქციის წარმოება, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია. ამ პროექტის დანეგვა მოსახლეობის დასაქმების რეალურ შესაძლებლობასაც იძლევა.

ამ ახალმა წინადადებებმა და ინოვაციურმა ტექნოლოგიებმა დიდი მოწონება დაიმსახურა საქართველოს ეროვნულ და სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიებში, სოფლის მეურნეობის სამინისტროში, საქპატენტსა და სხვა ორგანიზაციებში.

დასკვნა

სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის დაფინანსების გამოცდილება მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაშია განხილული. გამოთქმულია მოსაზრებები საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსში ინოვაციური საქმიანობის დაფინანსებასთან დაკავშირებით. შემოთავაზებულია წინადადება სახელმწიფოს დახმარებით საქართველოს კვების მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ექსპერიმენტული ბაზის აღდგენის შესახებ. იქ ინსტიტუტის მიერ დამუშავებული ტექნოლოგიების გამოყენებით შეიძლება განხორციელდეს მეცნიერებატევადი პროდუქციის წარმოება. მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება გადაეცეს აღნიშნული სახელმწიფო ქონება დაინტერესებულ ინვესტორს სახელმწიფო-კერძო პარტნიორობის ხელშეკრულების საფუძველზე, რათა შესაძლებელი გახდეს გამოუყენებელი რეზერვის მდგომარეობაში არსებული ნედლეულისაგან კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება და ქვეყნის მასშტაბით მისი შემდგომი გავრცელება.

ლიტერატურა – REFERENCES – ЛИТЕРАТУРА

1. J. Delmon. Private Sector Investment in Infrastructure: Project Finance, PPP Projects and Risk (2nd Ed.) - The World Bank and Kluwer Law International, 2009. - 650 p.
2. Сидоренко Л. Механизмы и примеры реализации проектов в сфере ГЧП: доклад. Калуга, 18. 06. 2013. URL: <http://investkaluga.com/portal/userfiles/files/Сидоренко%20Леонид,%20Механизмы%20и%20примеры%20реализации%20проектов%20в%20сфере%20ГЧП.pdf> (Дата обращения 15.04.2015).
3. Текстовая трансляция II инфраструктурного конгресса «Российская неделя ГЧП».17.03. 2015. URL:<http://www.pppi.ru/news/pryamaya-tekstovaya-translyaciya-vtorogo-infrastrukturnogo-kongressa-rossiyskaya-nedelya-gchp> (Дата обращения: 10.05.2015).
4. Шевченко П. Механизмы финансирования ГЧП проектов: докл. VIII Международный инвестиционный форум. Сочи, 2009. –URL: <http://pppcenter.ru/index.php?id=48> (Дата обращения: 30. 03. 2015).
5. Моисеева И. В., Кочеткова С. А. Способы финансирования ГЧП-проектов: зарубежный опыт и возможности его использования в России//Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований, № 12 (часть 7), 2015, с. 1281-1286.
6. Бурнашев Н. Проектное финансирование в странах СНГ. Современный статус и перспективы // Рынок ценных бумаг, №6 (399), 2010, с. 60-62.
7. Шульгина М. В. Источники финансирования проектов государственно-частного партнёрства. Izron.ru > articles > istochniki-finansirovaniy.

FINANCING OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

G. Bagaturia

(Research Institute of Food Industry, Georgian Technical University)

Resume: In world practice, there is a sufficient number of financial mechanisms by which public-private partnership is financed. They differ from one another by sources of financing, among which the main ones are: budget funds of different levels; funds of state enterprises and institutions; private funds of the domestic economy.

The issues of financing public-private partnership are considered. Concrete proposals on the organization of public-private partnership in the agro-industrial complex of Georgia are proposed.

Key words: Innovation; partnership; state.

ЭКОНОМИКА

ФИНАНСИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Багатурия Г. Н.

(Научно-исследовательский институт пищевой промышленности Грузинского технического университета)

Резюме. В мировой практике имеется достаточное количество финансовых механизмов, с помощью которых производится финансирование государственно-частного партнёрства. Они отличаются один от другого источниками финансирования, среди которых главными являются: бюджетные средства разного уровня; средства государственных предприятий и учреждений; частные средства отечественной экономики.

Рассмотрены вопросы финансирования государственно-частного партнёрства. Предложены конкретные предложения об организации государственно-частного партнёрства в агропромышленном комплексе Грузии.

Ключевые слова: государство; инновация; партнёрство.